

Primjena konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: Stvarnost ili utopija?

Doc.dr.sc. Slađana Aras

Katedra za građansko procesno pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Email: saras@pravo.hr

Doc.dr.sc. Ivana Milas Klarić

Katedra za obiteljsko pravo, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Email: ivanamilas@yahoo.com

Sažetak: Hrvatska i Bosna i Hercegovina ratificirale su Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: Konvencija), kojom se mijenja pristup zaštiti i položaju osoba s invaliditetom u međunarodnoj zajednici. U Konvenciji su sadržana načela i smjernice, koje se odnose na punu uključenost osoba s invaliditetom u društvo, njihovu ravnopravnost i nediskriminaciju, zaštitu od svakog oblika nasilja, kao i na zaštitu njihove autonomije volje.

Cilj rada jest analizirati skrbničku zaštitu i položaj osoba s invaliditetom u obiteljskopравnim odnosima te njihovo sudjelovanje u sudskim, upravnim i drugim (nedržavnim) postupcima u kojima se rješava o tim odnosima prema važećem hrvatskom i bosansko-hercegovačkom uređenju, uz upućivanje na osnovne zahtjeve Konvencije te prijedloge novog hrvatskog zakonodavstva na tom području.

U drugom dijelu rada, koji slijedi uvod, razmatraju se i uspoređuju važeća, hrvatska i bosansko-hercegovačka, rješenja u području skrbničke zaštite odraslih osoba, kao i njihov položaj u obiteljskopравnim odnosima. Potom se daje analiza položaja osoba s invaliditetom u sudskim, upravnim i drugim (nedržavnim) postupcima u kojim se raspravlja odnosno odlučuje o pravima i obvezama građanske naravi. Posebno se razmatraju odredbe o postupovnoj sposobnosti te zastupanju tih osoba u postupku.

U četvrtom dijelu ističu se najznačajnije intervencije prema prijedlogu novog hrvatskog zakonodavstva u području skrbničke zaštite odraslih osoba, kao i u njihov položaj u obiteljskopравnim odnosima. Zatim slijedi prikaz novog uređenja postupovnopравnog položaja osoba s invaliditetom u različitim sudskim, upravnim, ali i drugim (nedržavnim) postupcima u kojim se raspravlja odnosno odlučuje o pravima i obvezama građanske naravi. Zaključno, određuju se projekcije de lege ferenda u cilju potpunog usklađivanja hrvatskog zakonodavstva sa zahtjevima Konvencije, kao i moguće smjernice za očekivane reforme u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi:

ljudska prava, osobe s invaliditetom, Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine

UVOD

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom predstavlja novu paradigmu u poimanju pravne zaštite osoba s invaliditetom.¹ Riječ je o globalnom dokumentu, obvezujućem za zemlje članice. Za pitanja europskog pravnog okvira i instituta skrbnništva potrebno je napomenuti da je Konvencija prvi globalni međunarodni ugovor otvoren za potpis i regionalnim organizacijama pa ga je potpisala i Europska unija.² Ova činjenica bit će od osobitog značenja i u kontekstu postupka pridruživanja Bosne i Hercegovine Europskoj uniji.

Značajno je napomenuti da Konvencija predviđa sustav kontrole i sankcija, a stanje prava u pojedinim zemljama prati se primarno putem izvješća zemalja članica Odboru za prava osoba s invaliditetom (čl. 34. Konvencije).³ Pojam invaliditeta iz Konvencije odnosi se na one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima (čl. 1. Konvencije). Dakle, pojam invaliditeta odnosi se i na osobe s mentalnim i intelektualnim oštećenjima (duševnim smetnjama), o kojima će biti riječi u radu, kao najčešće pretpostavke lišenja poslovne sposobnosti te posljedično, skrbničke zaštite odraslih osoba.

Obiteljskopravno zakonodavstvo Republike Hrvatske, točnije, dio koji se odnosi na skrbnništvo za odrasle osobe neusklađeno je sa zahtjevima Konvencije. Sličan zaključak može se donijeti i u odnosu na Bosnu i Hercegovinu. Dio osoba s invaliditetom u Republici

---

¹ Konvencija i Fakultativni protokol usvojeni su rezolucijom Opće skupštine 61/106 od 13. prosinca 2006. godine, a stupili na snagu 3. svibnja 2008. godine nakon dvadeset ratifikacija Konvencije te deset ratifikacija Fakultativnog protokola. Hrvatski prijevod Konvencije objavljen je u Zakonu o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, Narodne novine RH – Međunarodni ugovori, 6/07, 3/08, 5/08 (u daljnjem tekstu: Konvencija). Prema čl. 140. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine RH, 85/10 – pročišćeni tekst; u daljnjem tekstu: URH), međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka RH a po pravnoj su snazi iznad Ustava. Bosna i Hercegovina potpisala je Konvenciju i Fakultativni protokol uz Konvenciju 29. srpnja 2009. godine te ratificirala 12. ožujka 2010. godine.

² Europska unija potpisala je Konvenciju 30. ožujka 2007. godine, a ratificirala 23. prosinca 2010. godine.

³ Slično rješenje predviđeno je i Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989. godine. Iako se mogućnostima sustava kontrole često prigovara u smislu nedovoljne učinkovitosti u praksi, snaga argumenata neovisnih stručnjaka članova Odbora te javna objava izvješća zemalja članica, kao i pitanja i prigovori zemljama od strane Odbora doista mogu utjecati na zakonodavstvo, pa i svojevrsni javni ugled pojedine zemlje u međunarodnoj zajednici.

Hrvatskoj lišen je poslovne sposobnosti,⁴ a slijedom toga nužno i pod skrbničkom zaštitom. Za osobe s invaliditetom, a koje su lišene poslovne sposobnosti prihvaćanje Konvencije i njezinih općih načela predstavlja promjenu cjelokupnog gledanja u pristupu zaštiti njihovih prava. Tako se, npr., kao opća načela Konvencije iz čl. 3. ističu: poštivanje urođenog dostojanstva, osobne autonomije, nediskriminacija, puno i učinkovito sudjelovanje u društvu, jednakost mogućnosti, pristupačnost itd. Poimanje osobne autonomije prema Konvenciji i posebice njezinom članku 12. ne korespondira na odgovarajući način institutu skrbništva iz hrvatskog obiteljskog zakonodavstva, a sličan zaključak može se donijeti i za bosansko-hercegovačko zakonodavstvo. Spomenute odredbe članka 12. Konvencije svojim se sadržajem ponajviše, od svih odredaba Konvencije, odnose na osobe s invaliditetom u smislu osoba s intelektualnim poteškoćama (duševnim smetnjama) i njihovu poslovnu sposobnost.

Člankom 12. Konvencije koji se odnosi na Jednakosti pred zakonom određeno je:

- „1. Države stranke ponovo potvrđuju da osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom.
2. Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.
3. Države stranke će poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpori koja bi im mogla biti potrebna za ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti.
4. Države stranke osigurat će da sve mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti predvide odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mehanizme koji će sprečavati zlorabu u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava. Takvi zaštitni mehanizmi osigurat će da mjere koje se odnose na ostvarivanje pravne i poslovne sposobnosti poštuju prava, volju i sklonosti te osobe, da se iz njih isključi sukob interesa i zloraba utjecaja, da su razmjerne i prilagođene osobnim okolnostima, da se primjenjuju u najkraćem mogućem vremenu i da podliježu redovitoj reviziji nadležnog, nezavisnog i nepristranog tijela vlasti ili sudbenoga tijela. Zaštitni mehanizmi bit će razmjerni sa stupnjem kojim takve mjere utječu na prava i interese osobe.
5. U skladu s odredbama ovog članka države stranke poduzet će odgovarajuće i djelotvorne mjere radi osiguranja jednakih prava osoba s invaliditetom da posjeduju i nasljeđuju imovinu, kontroliraju svoje vlastite financijske poslove i imaju jednak pristup bankovnim kreditima, hipotekama i drugim oblicima financiranja, te će

---

⁴ O lišenju poslovne sposobnosti, pretpostavkama, postupku i pravnim posljedicama lišenja poslovne sposobnosti v. MILAS, I., *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2005.

također osigurati da osobe s invaliditetom ne budu bez vlastite volje (arbitrarno) lišene svojega vlasništva.⁵

Stavkom 2. članka 12. Konvencije određuje se: „Države stranke će prihvatiti da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.“ Iz navedenog slijedi da Konvencija, a posebice je to izraženo u čl. 12. promiče punu poslovnu sposobnost osoba s invaliditetom. Kako znamo da je osnovni preduvjet skrbničke zaštite odraslih osoba u Republici Hrvatskoj lišenje poslovne sposobnosti, i to u praksi najčešće potpuno lišenje poslovne sposobnosti,⁶ možemo zaključiti da je reforma skrbničkog zakonodavstva nužna. Okolnost pristupanja Konvenciji nesporno nas vodi u tom smjeru. Također, nužnost zaštite ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama i priznanje načela autonomije, dostojanstva i samoodređenja najznačajniji su smjer na putu reformi skrbničkog zakonodavstva.

Kao najznačajniji obvezujući dokument u području zaštite osoba s invaliditetom, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom nesumnjivo će biti putokaz Europskoj uniji i njenim državama članicama u normiranju instituta skrbništva za odrasle, odnosno drugih instituta zaštite i pomoći odraslim osobama.⁷ Različiti dokumenti Europske Unije i Vijeća Europe također će u bitnome pokazivati smjer reforme zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom.⁸

---

⁵ Hrvatski sabor donio je Ispravak Zakona o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom jer je prvotni prijevod pojma *legal capacity* glasilo samo kao „pravna sposobnost“. Ispravkom se ovaj pojam prevodi kao „pravna i poslovna sposobnost“.

⁶ Prema službenim podacima Ministarstva socijalne politike i mladih Republike Hrvatske, http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2012, na dan 31. 12. 2012. godine u RH-u bilo je 18.439,00 odraslih osoba pod skrbništvom. Od toga je 16.274,00 osobe potpuno lišeno poslovne sposobnosti, a 2.165,00 osoba je djelomice lišeno poslovne sposobnosti. Tome treba dodati podatak o 3.595,00 osoba koje su zaštićene institutom roditeljske skrbi nakon punoljetnosti, a većina tih osoba je također potpuno lišena poslovne sposobnosti. Dakle, govorimo o gotovo 20.000,00 osoba potpuno lišenih poslovne sposobnosti.

⁷ U svijetu živi oko 650 milijuna ljudi s invaliditetom, odnosno 10% ukupne populacije ima neki oblik invaliditeta, bilo da je riječ o tjelesnom invaliditetu ili o duševnim smetnjama. To navedenu skupinu ljudi čini „najvećom manjinom u svijetu“. Citat se odnosi na govor glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, Kofi Annana, 13. prosinca 2006. kada je usvojena Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Na sjednici Opće skupštine Ujedinjenih naroda, prilikom usvajanja Konvencije istaknuto je da je riječ o prvom dokumentu o ljudskim pravima donesenom u 21. stoljeću, kao i o najbrže donesenom dokumentu u povijesti međunarodnih propisa te prvome za kojega se najviše lobiralo preko interneta.

⁸ Preporuka R (99)4 o načelima pravne zaštite nesposobnih odraslih, Rezolucija AP(2001)3 – Prema potpunom ostvarenju građanskih prava kroz nove tehnologije inkluzije, Preporuka 1592 (2003) o potpunom uključivanju u društvo osoba s invaliditetom, Preporuka R (98)3 o pristupu visokom obrazovanju, Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom – Poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. – 2015, Preporuka o sudjelovanju osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu (2011)14, Preporuka VE CM/Rec

Cilj rada jest analizirati osnove skrbničke zaštite i položaj osoba s invaliditetom u obiteljskopравnim odnosima te njihovo sudjelovanje u sudskim, upravnim i drugim (nedržavnim) postupcima u kojima se rješava o tim odnosima prema važećem hrvatskom i bosansko-hercegovačkom uređenju, uz upućivanje na osnovne zahtjeve Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te prijedloge novog hrvatskog zakonodavstva na tom području.

U radu se razmatraju i uspoređuju važeća, hrvatska i bosansko-hercegovačka, rješenja u području skrbničke zaštite odraslih osoba, kao i njihov položaj u obiteljskopравnim odnosima. Potom se daje analiza hrvatskih i bosansko-hercegovačkih rješenja o položaju osoba s invaliditetom u sudskim, upravnim i drugim (nedržavnim) postupcima u kojim se raspravlja odnosno odlučuje o pravima i obvezama građanske naravi. Posebno se razmatraju odredbe o postupovnoj sposobnosti te zastupanju tih osoba u postupku.

U četvrtom dijelu rada određuju se najznačajnije intervencije prema prijedlogu novog hrvatskog zakonodavstva⁹ u području skrbničke zaštite odraslih osoba, kao i u njihov

---

(2009) 11 o načelima koja se odnose na trajne punomoći i anticipirane naredbe (*Recommendation CM/Rec (2009) 11 on principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity*) i Preporuka Rec 1993(2012) o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva uzimajući u obzir ranije izražene želje pacijenta (*Recommendation 1993 (2012) Protecting human rights and dignity by taking into account previously expressed wishes of patients*).

U pogledu dokumenata Europske unije, Povelja Europske unije o temeljnim pravima iz 2000. godine (2000/C 364/01) u članku 21. govori o zabrani diskriminacije, a kao moguće osnove diskriminacije, među ostalim, navode se invaliditet i dob; članak 25. govori o pravima starijih osoba i pri tome se ističe da Unija prepoznaje i poštuje pravo starijih na dostojanstven život i neovisnost, kao i pravo na sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu; članak 26. odnosi se na integraciju osoba s invaliditetom te ističe kako EU prepoznaje i poštuje prava osoba s invaliditetom da koriste mjere kojima je cilj osigurati njihovu samostalnost, društvenu i radnu integraciju te sudjelovanje u životu zajednice. Strategija EU-a o osobama s invaliditetom 2010. – 2020. (*The European Disability Strategy 2010-2020*), usvojena 15. 11. 2010. godine ističe osam načela u zaštiti osoba s invaliditetom- pristupačnost, sudjelovanje, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje, socijalna zaštita, zdravlje i djelovanje na području promicanja prava. Rezolucija 2003/C 175/01 od 15. 7. 2003. godine o poticanju zapošljavanja i socijalnoj integraciji osoba s invaliditetom promovira načelo nediskriminacije, potiče suradnju među tijelima EU-a na naprjeđenju prava osoba s invaliditetom, ponajprije u području zapošljavanja i socijalne integracije. Rezolucija 2003/C134/05 od 6. 5. 2003. o pristupu kulturnim ustanovama i aktivnostima za osobe s invaliditetom potiče pristup kulturnim ustanovama i njihovim sadržajima, kao i slobodnom pristupu informacijama putem novih tehnologija. Rezolucija 2003/C134/04 od 5. 5. 2003. o jednakim mogućnostima za učenike i studente s invaliditetom u području obrazovanja, s glavnim naglaskom na cjeloživotno obrazovanje kao jedan od elemenata integracije osoba s invaliditetom. Rezolucija 2003/C39/03 od 6. 2. 2003. o „e- pristupačnosti“ – poboljšanje mogućnosti pristupa osoba s invaliditetom društvu znanja promiče dostupnost novim tehnologijama osoba s invaliditetom i starijima.

⁹ Prijedlog Obiteljskog zakona upućen je u zakonodavnu proceduru. 10. prosinca 2013. zaključena je rasprava o njemu, a 13. prosinca 2013. godine prihvaćen je zaključkom. U radu se koristi posljednja verzija Prijedloga Obiteljskog zakona, nakon usvojenih primjedaba, prijedloga i mišljenja u fazi

položaj u obiteljskopравnim odnosima. Zatim slijedi prikaz novog uređenja postupovnopравnog položaja osoba s invaliditetom u različitim sudskim, upravnim, ali i drugim (nedržavnim) postupcima u kojim se raspravlja odnosno odlučuje o pravima i obvezama građanske naravi.

Zaključno, određuju se projekcije de lege ferenda u cilju potpunog usklađivanja hrvatskog zakonodavstva sa zahtjevima Konvencije, kao i moguće smjernice za očekivane reforme u Bosni i Hercegovini.

U radu se pod pojmom osobe s invaliditetom podrazumijeva osoba s duševnim smetnjama ako iz konteksta ne proizlazi drugačije. Također, pod bosansko-hercegovačkim uređenjem podrazumijeva se uređenje Federacije Bosne i Hercegovine ako iz konteksta ne proizlazi drugačije.¹⁰

Skrbnička zaštita osoba s invaliditetom te njihov položaj u obiteljskim odnosima

Tradicionalno, pojam i definiranje poslovne sposobnosti su dio materije građanskog prava, a stjecanje i lišenje poslovne sposobnosti dio su sadržaja obiteljskopравne regulacije i teorije. Propisi koji uređuju skrbništvo u Republici Hrvatskoj su URH, ObZRH i provedbeni propisi.¹¹ Institut skrbništva u hrvatskom pravu uređen je u petom dijelu Obiteljskog zakona u člancima 149. – 205.¹² Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine propisuje institut skrbništva u četvrtom dijelu (čl. 160. – čl. 212.).

---

pripreme za drugo čitanje koje bi trebalo uslijediti na početku mjeseca svibnja 2014. godine (u daljnjem tekstu: POBZRH 2014). U vrijeme pisanja rada obiteljskopравni odnosi uređeni su Obiteljskim zakonom Republike Hrvatske iz 2003. godine (Narodne novine RH, 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/11, 25/13 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku; u daljnjem tekstu: ObZRH).

¹⁰ Radi specifičnog ustroja Republike Bosne i Hercegovine koju sačinjavaju entitet Federacije Bosne i Hercegovine, entitet Republike Srpske te Brčko distrikt, u pogledu nadležnosti, svi entiteti imaju određenu razinu samouprave unutar Bosne i Hercegovine, pa tako i zakonodavnu nadležnost u području obiteljskog prava te građanskog postupka. To je razlog radi kojega su u Bosni i Hercegovini na snazi tri, u pravilu, identična propisa na području obiteljskog prava (Porodični zakon) te građanskog postupka (Zakon o parničnom postupku) s različitim teritorijalnom, entiteskom, primjenom, a koja sadrže (gotovo) identične odredbe o skrbničkoj zaštiti, lišenju poslovne sposobnosti te postupovnoj sposobnosti osoba lišenih poslovne sposobnosti.

¹¹ *Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine te podnošenja izvješća i polaganja računa skrbnika, Narodne novine RH, 32/05, i Pravilnik o visini iznosa, načinu isplate naknade za skrbnika, Narodne novine RH, 32/05.*

¹² Odnose se na skrbništvo (čl. 149. – čl. 151.), skrbništvo za maloljetne osobe (čl. 152. – čl. 158.), skrbništvo i roditeljsku skrb za punoljetne osobe (čl. 159. – čl. 166.), skrbništvo za posebne slučajeve (poseban skrbnik), (čl. 167. – čl. 173.), skrbnika (čl. 174. – čl. 194.), te nadležnost i postupak u poslovima skrbništva (čl. 195. – čl. 205.). Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene

Kada govorimo o pravnom statusu skrbnika kao jamstvu zaštite ljudskih prava odraslih, potrebno je ponoviti da je imenovanje skrbnika odrasloj osobi oblik zaštite njezine osobe, a posljedica je primjene instituta lišenja poslovne sposobnosti,¹³ odnosno u smislu PZFBH-a ograničenja ili oduzimanja poslovne sposobnosti. No, prije preciziranja sadržaja skrbničke zaštite kao posljedice lišenja poslovne sposobnosti, potrebno je istaknuti da centar za socijalnu skrb u postupku lišenja poslovne sposobnosti osobi o kojoj se vodi postupak imenuje skrbnika za poseban slučaj (čl. 168. ObZRH).

Imenovanje skrbnika za poseban slučaj osobi o kojoj se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti, odnosno osobi za koju je podnesen takav prijedlog može se smatrati načinom zaštite same te osobe. No, opravdano je i postaviti pitanje znači li takva zakonska obveza ujedno i ograničenje, odnosno moguću povredu ljudskih prava. Naime, riječ je o osobi koja u trenutku kada joj se imenuje skrbnik za poseban slučaj ima još uvijek punu poslovnu sposobnost.¹⁴

Prema odredbi čl. 168. ObZRH-a, centar za socijalnu skrb ovlašten je, ali i dužan, imenovati skrbnika za poseban slučaj čim je podnesen prijedlog za lišenje poslovne sposobnosti.¹⁵ U isto vrijeme, centar za socijalnu skrb jedan je od ovlaštenika za pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti (čl. 324. st. 1. ObZRH), a također opseg ovlasti i dužnosti imenovanog skrbnika određuje sam centar za socijalnu skrb (čl. 170. st. 1. ObZRH). Ne implicirajući da će nužno doći do sukoba interesa, ističemo takvu mogućnost.

PZFBH regulira mogućnost – ne i obvezu – imenovanja skrbnika za poseban slučaj osobi u postupku oduzimanja ili ograničenja poslovne sposobnosti (čl. 195. PZFBH). Ovakvo rješenje smatramo boljim od hrvatskoga jer omogućava primjenu načela individualizacije, ovisno o procjeni organa skrbništva.¹⁶ Prijedlog novog obiteljskog zakonodavstva (PObZRH-om 2014) predviđa se da osoba o kojoj se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti može sama odrediti punomoćnika, ili osobu od povjerenja tzv. anticipiranom naredbom, a tek ako takvih osoba nema, centar za socijalnu skrb imenovat će skrbnika za poseban slučaj. PObZRH-om 2014 preciznije se reguliraju ovlasti skrbnika za

---

novine Federacije BH, 35/05, 41/05; u daljnjem tekstu: PZFBH) ima gotovo identičnu strukturu odredaba, s iznimkom što se institut roditeljske skrbi nakon punoljetnosti regulira u dijelu roditeljske skrbi, dok je u ObZRH-u taj institut reguliran unutar poglavlja koje se odnosi na skrbništvo.

¹³ O lišenju poslovne sposobnosti v. više *infra ad* 3. Ovo poglavlje odnosi se na materijalopravne odredbe o skrbničkoj zaštiti odraslih osoba.

¹⁴ Osim ako je riječ o osobi koja je djelomice lišena poslovne sposobnosti pa se zahtijeva potpuno lišenje. Međutim, dvojbena ostaje upitna, čak i u ovačkoj situaciji.

¹⁵ Ovlasti skrbnika za poseban slučaj traju do konačnosti rješenja o stavljanju pod skrbništvo, odnosno pravomoćnosti odluke o nepostojanju razloga za lišenje poslovne sposobnosti (čl. 170. st. 2. ObZRH).

¹⁶ S aspekta zaštite ljudskih prava, treba istaknuti i primjerenost odredbe čl. 200. PZFBH-a prema kojoj sama osoba može tražiti imenovanje skrbnika za poseban slučaj ako zbog bolesti, starosti ili drugih razloga nije sposobna brinuti o svojim pravima, potrebama i interesima.

poseban slučaj u postupku lišenja poslovne sposobnosti. U hrvatskom pravu određuje se da je, među ostalim, skrbništvo oblik zaštite punoljetnih osoba koje se nisu sposobne brinuti o sebi (čl. 149. ObZRH). Također, u čl. 150. ObZRH-a određuje se da se punoljetnim štíćenicima skrbništvom osigurava zaštita osobnosti zbrinjavanjem, liječenjem i osposobljavanjem za život i rad, te zaštita imovinskih prava i interesa. Iz navedenih odredaba možemo zaključiti da institut skrbničke zaštite odraslih slijedi logiku nastupa punoljetnosti (s navršениh osamnaest godina) kao pretpostavke prema kojoj možemo govoriti o odrasloj osobi.¹⁷ Dodatno, osoba mora biti lišena poslovne sposobnosti kako bi joj se imenovao skrbnik, odnosno upravo zbog lišenja poslovne sposobnosti osobi se imenuje skrbnik (čl. 162. ObZRH).

Slično određenje instituta skrbništva sadrži i PZFBH. Skrbništvo za odrasle osobe definira se kao zaštita osobnosti i interesa punoljetnih štíćenika, naročito njihovim liječenjem i osposobljavanjem za samostalan život i rad (čl. 161. PZFBH).

Čl. 174. ObZRH-a propisuje se tko može biti imenovan skrbnikom, pa tako se skrbnikom imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom. Ako to zahtijevaju okolnosti slučaja i dobrobit štíćenika, centar za socijalnu skrb može odlučiti da neposredno obavlja dužnost skrbnika i u tu svrhu imenuje osobu zaposlenu u tom centru. Skrbnikom ne može biti imenovan ravnatelj niti službenik koji obavlja pravne poslove skrbništva u tom centru. Za imenovanje skrbnika koji je zaposlenik centra za socijalnu skrb nije potreban njegov pristanak. Ista osoba može biti skrbnik više štíćenika, ako to nije u suprotnosti s njihovim interesima. Nadalje, centar za socijalnu skrb zatražit će od štíćenika koji je sposoban shvatiti o čemu se radi i od njegovih bližih srodnika mišljenje o osobi koju namjerava imenovati skrbnikom.

Uz to, određuju se i pretpostavke/okolnosti koje priječe imenovanje osobe skrbnikom (čl. 175. ObZRH). Tako se skrbnikom ne može imenovati osoba koja je lišena roditeljske skrbi; lišena poslovne sposobnosti; čiji su interesi u suprotnosti s interesima štíćenika; od koje se, s obzirom na njezino ponašanje i osobine te odnose sa štíćenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnosti skrbnika; s kojom je štíćenik sklopio ugovor o doživotnom uzdržavanju; te, s čijim je bračnim drugom štíćenik sklopio ugovor o doživotnom uzdržavanju.

Pravo na žalbu o imenovanju i razrješenju osobe skrbnika ima osoba djelomice lišena poslovne sposobnosti (čl. 203. ObZRH).

---

¹⁷ Čl. 120. ObZRH-a glasi:

„(1) Poslovna sposobnost stječe se punoljetnošću ili sklapanjem braka prije punoljetnosti.

(2) Punoljetna je osoba koja je navršila osamnaest godina života.

(3) Poslovnu sposobnost može steći i maloljetnik stariji od šesnaest godina koji je postao roditelj...“

Zakonski okvir Federacije Bosne i Hercegovine u odnosu na osobu skrbnika je vrlo sličan hrvatskom. Također, PZFBH ima zanimljivo rješenje kakvo ne poznaje ObZRH. Tako štićeniku koji je smješten u odgojno-obrazovnu, zdravstvenu ili drugu ustanovu organ skrbništva imenuje skrbnika za vršenje onih poslova skrbnika koje ta ustanova ne vrši u okviru svojih redovitih djelatnosti (čl. 167. PZFBH).

Ako sud osobu potpuno liši poslovne sposobnosti, centar za socijalnu skrb osobi će imenovati (individualnog) skrbnika u skladu s odredbom čl. 162. ObZRH-a. Prema istoj odredbi imenovat će se i skrbnik osobi djelomice lišenoj poslovne sposobnosti za područje za koje je lišena poslovne sposobnosti. Dakle, ako je potpuno lišena poslovne sposobnosti, odrasla osoba, osim iznimki izrijekom predviđenih zakonom,¹⁸ ne može samostalno poduzimati prave (i postupovne) radnje. Njezin skrbnik je zastupa te brine o sveukupnosti njezinih osobnih i imovinskih prava i interesa. S druge strane, osobi djelomice lišenoj poslovne sposobnosti skrbnik će se imenovati za ono područje za koje je lišena poslovne sposobnosti, pa je skrbnik ovlašten i dužan sklapati (poduzimati) poslove (radnje) koji pripadaju tom segmentu, kao i zastupati prava i interese štićenika iz navedenog područja. Za područje za koje osoba nije lišena poslovne sposobnosti, osoba je potpuno poslovno sposobna te joj za poduzimanje poslova i radnja ne treba skrbnik.

Odredbe PZFBH-a koje se odnose na osobu skrbnika te njegove ovlasti i dužnosti vrlo su slične onima hrvatskog ObZ-a, s tom razlikom da PZFBH razlikuje (čl. 194. PZFBH) položaj skrbnika osobe kojoj je poslovna sposobnost oduzeta i osobe kojoj je poslovna sposobnost ograničena.¹⁹ Naime, skrbnik osobe kojoj je poslovna sposobnost oduzeta izjednačen je sa skrbnikom maloljetne osobe koja nije navršila četrnaest godina života, dok skrbnik osobe ograničene poslovne sposobnosti ima prava i dužnosti skrbnika maloljetne osobe koja je navršila četrnaest godina života, no organ skrbništva može odrediti poslove koje osoba s ograničenom poslovnom sposobnošću može poduzimati samostalno.²⁰

Centar za socijalnu skrb odlukom o imenovanju skrbnika određuje njegove dužnosti i prava (čl. 177. ObZRH). Nadalje, centar za socijalnu skrb može odlukom ograničiti ovlasti skrbnika, ako je to u interesu štićenika i odlučiti da pojedine poslove za štićenika obavlja službenik centra za socijalnu skrb ili druga osoba osposobljena za takvu vrstu poslova.

Osnovne dužnosti skrbnika uopće, tako i skrbnika za osobe lišene poslovne sposobnosti propisane su odredbom čl. 179. ObZRH-a:

---

¹⁸ Npr. podnošenje prijedloga za sklapanje braka sudu u izvanparničnom postupku, izjava o sklapanju braka nakon što sud u izvanparničnom postupku dozvoli sklapanje braka osobi lišenoj poslovne sposobnosti.

¹⁹ V. više *infra ad 3*.

²⁰ U odnosu na rješenje važećeg hrvatskog ObZ-a ovakva odredba predstavlja potpunije provođenje načela individualizacije.

- „(1) Skrbnik je dužan savjesno se brinuti o osobi, pravima, obvezama i dobrobiti štićenika, upravljati njegovom imovinom te poduzimati mjere da se osoba osposobi za samostalan život i rad.
- (2) Prije poduzimanja važnijih mjera zaštite osobe štićenika ili njegovih imovinskih interesa skrbnik je dužan razmotriti mišljenje, želje i osjećaje štićenika.
- (3) Skrbnik će nastojati punoljetnog štićenika uključiti u svakodnevni život i slobodne aktivnosti ovisno o njegovu zdravstvenom stanju i sposobnostima.“

Također, odredbom čl. 150. st. 2. ObZRH-a određuje se svrha i cilj skrbništva za punoljetne štićenike, a to je da se punoljetnim štićenicima skrbništvom osigurava zaštita osobnosti zbrinjavanjem, liječenjem i osposobljavanjem za život i rad, te zaštita imovinskih prava i interesa. Citirane odredbe načelnog su karaktera i svojevrsna smjernica za postupanje skrbnika, a kao primarno obilježje skrbničke brige za odrasle osobe ističe se zaštita osobnih prava, odnosno osobnosti. PZFBH u osnovi sadrži vrlo slična rješenja hrvatskom sustavu skrbničke zaštite.

Za poduzimanje važnijih mjera glede osobe, osobnog stanja ili zdravlja štićenika skrbniku je potrebno prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb (čl. 185. ObZRH). Navedenom odredbom ne precizira se koje bi to mjere konkretno bile,²¹ no smatra se da bi to svakako bile odluke o smještaju ili premještaju u neku vrstu ustanove za njegu i skrb, odluke o pojedinim oblicima rehabilitacije, radne terapije, odluke o medicinskim zahvatima i sl. Jedna od dužnosti skrbnika, prema odredbi čl. 184. ObZRH-a, jest i zastupanje štićenika. Zastupanje štićenika može biti u osobnim i imovinskim stvarima, te može biti redovito i izvanredno. Redovito zastupanje bilo bi ono kojega skrbnik provodi samostalno, odnosno za koje mu nije potrebno odobrenje centra za socijalnu skrb. Izvanredno zastupanje u pravilu zahtijeva posebno odobrenje centra za socijalnu skrb zbog značaja odluke koju je u ime štićenika potrebno donijeti. U iznimnim slučajevima utvrđenim zakonom nitko, pa ni skrbnik nije ovlašten davati pravno relevantne izjave volje umjesto štićenika lišenog poslovne sposobnosti.²²

Temeljna odredba o zastupanju u bosansko-hercegovačkom sustavu sadržana je u čl. 175. PZFBH-a prema kojoj skrbnik zastupa štićenika, dok ga organ skrbništva zastupa ako dužnost skrbnika vrši neposredno ili ako je ograničio ovlasti skrbnika i odlučio sam zastupati štićenika.

---

²¹ Kao što je to slučaj u čl. 186. ObZRH-a koji se odnosi na primjerično određivanje poslova koji prelaze okvire

redovitog poslovanja imovinom i pravima štićenika.

²² Npr. samo je štićenik ovlašten tražiti od suda dozvolu za sklapanje braka, izjaviti pristanak na sklapanje braka. Skrbnik ne može umjesto štićenika/štićenice priznati majčinstvo/očinstvo, dati pristanak na priznanje majčinstva/očinstva itd.

Centra za socijalnu skrb dužan je pratiti prilike u kojima živi štíćenik, i to na način da je najmanje dva puta godišnje dužan obići štíćenika, kao i kad god to zatraži skrbnik, odnosno štíćenik (čl. 202. ObZRH). Skrbnik nije dužan uzdržavati štíćenika.²³ Međutim, čl. 182. ObZRH-a određeno je da je skrbnik dužan uz pomoć centra za socijalnu skrb poduzeti potrebne mjere radi osiguranja sredstava za životne potrebe štíćenika. Slična rješenja sadržana su i u PZ-u Federacije Bosne i Hercegovine. Skrbnik je dužan podnijeti izvješće o svojem radu te stanju štíćenikove imovine (čl. 187. ObZRH), a ovakva obveza skrbnika ujedno jest i način na koji centar za socijalnu skrb kontrolira njegov rad. I u skrbničkom sustavu Federacije Bosne i Hercegovine propisuje se dužnost podnošenja skrbničkih izvješća (čl. 180. PZFBH).

Skrbnik ima pravo na mjesečnu nagradu te naknadu opravdanih troškova (čl. 188., čl. 189. ObZRH). Tako skrbnik ima pravo na mjesečnu naknadu, ovisno o njegovu radu i o zalaganju u zaštiti štíćenikovih prava i dobiti. Međutim, pravo na naknadu nema skrbnik koji je po zakonu dužan uzdržavati štíćenika.²⁴ Skrbnik ima pravo i na naknadu opravdanih troškova koje mu odobri centar za socijalnu skrb. Slična rješenja nalaze su u PZFBH-u (čl. 181.).

U nastavku rada daje se analiza položaja osoba lišenih poslovne sposobnosti u obiteljskopравnim odnosima. Okolnost lišenja poslovne sposobnosti prema hrvatskom ObZ-u predstavlja uklonjivu bračnu smetnju (čl. 26. – čl. 30. ObZRH).²⁵ To znači da lišenje poslovne sposobnosti predstavlja bračnu smetnju, no sud, u izvanparničnom postupku, pod zakonom određenim pretpostavkama, može osobi dozvoliti sklapanje braka.²⁶ Također, prema odredbi čl. 333. ObZRH-a štíćenik je ovlašten samostalno uložiti žalbu protiv odluke kojom mu se ne dopušta sklapanje braka, a skrbnik je ovlašten uložiti žalbu na odluku kojom sud dopušta sklapanje braka njegovom štíćeniku.

Čl. 11. PZFBH-a određeno je da bračnu smetnju predstavlja činjenica oduzimanja poslovne sposobnosti ili nesposobnosti za rasuđivanje, s tim da nesposobnost za rasuđivanje predstavlja uklonjivu bračnu smetnju.

U hrvatskom sustavu skrbnik je ovlašten u ime i za račun svojeg štíćenika podnijeti tužbu u svim bračnim sporovima.²⁷ Jednako tako, skrbnik je ovlašten u ime svojeg štíćenika podnijeti i sporazumni zahtjev za razvod braka. Međutim, odredbom čl. 45. st. 1. ObZRH-a

---

²³ Osim ako je skrbnik ujedno i obveznik obiteljskopравnog uzdržavanja.

²⁴ Bračni drug, roditelj, dijete štíćenika.

²⁵ V. MILAS, I. (*op. cit.* bilj. 4), str. 116-119.

²⁶ V. ALINČIĆ, M., HRABAR, D., JAKOVAC-LOZIĆ, D., KORAC, A., *Obiteljsko pravo*, Zagreb: Narodne novine, 2006., str. 41.-46.

²⁷ Bračni sporovi su sporovi koji se odnose na utvrđivanje postoji li brak ili ne postoji (čl. 25. ObZRH), radi poništaja (čl. 30. i čl. 36. – čl. 41. ObZRH) te razvoda braka (čl. 42. – čl. 43. ObZRH).

određeno je da se postupak posredovanja²⁸ prije razvoda braka ne provodi ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, osim ako sud utvrdi da su sposobni shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze.

Prema odredbi čl. 45. st. 4. PZFBH-a bračni partner nije dužan podnijeti zahtjev za posredovanje ako je bračnom partneru oduzeta poslovna sposobnost.

Prema hrvatskom obiteljskom pravu, osobe potpuno lišene poslovne sposobnosti ne mogu priznati majčinstvo/očinstvo, a takvu izjavu, budući da se radi o izjavi strogo osobne naravi umjesto njih ne može dati niti njihov skrbnik. Niti skrbnik osobe djelomice lišene poslovne sposobnosti u području davanja izjava koje se tiču osobnih stanja ne može priznati majčinstvo/očinstvo u ime svojega štićenika. Za upis priznanja očinstva potreban je pristanak majke,²⁹ ali ako je ona potpuno lišena poslovne sposobnosti ili je djelomice lišena poslovne sposobnosti za radnje koje se tiču osobnih stanja, suglasnost na priznanje očinstva daje centar za socijalnu skrb. Kao ni samo priznanje, ni pristanak na priznanje, kao izjavu strogo osobne naravi ne može umjesto osobe lišene poslovne sposobnosti dati njezin skrbnik (čl. 59., čl. 61. ObZRH).

Osobe koje ne mogu dati izjavu o priznanju majčinstva/očinstva, bilo zbog toga što su poslovne sposobnosti lišeni u potpunosti ili djelomice u pogledu mogućnosti davanja izjava o osobnim stanjima, nisu ovlašteni ni na samostalno podnošenje tužbe radi utvrđivanja majčinstva/očinstva u sudskom postupku. Umjesto njih, tužbu može podnijeti njihov skrbnik, uz prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb. Također, u slučajevima osporavanja majčinstva, kao i u slučajevima osporavanja očinstva sve ovlaštene osobe na tužbu, u slučaju da su lišene poslovne sposobnosti, u potpunosti ili djelomice u odnosu na izjave o osobnim stanjima, ne mogu samostalno podnositi tužbe. Njihovi skrbnici ovlašteni su za podnošenje tih tužbi, uz prethodnu suglasnost centra za socijalnu skrb.

U bosansko-hercegovačkom sustavu, majčinstvo i očinstvo može priznati osoba kojoj je poslovna sposobnost ograničena, ako je sposobna shvatiti značenje izjave o priznanju (čl. 57. PZFBH). Majka ne daje suglasnost na priznanje očinstva ako joj je poslovna sposobnost oduzeta (čl. 62. PZFBH). U tom slučaju, suglasnost na priznanje očinstva daje organ skrbništva. U ime i za račun djeteta kojemu je poslovna sposobnost oduzeta, tužbe u maternitetskim i paternitetskim sporovima podnosi skrbnik uz prethodno odobrenje organa skrbništva (čl. 72., čl. 79. PZFBH).

U odnosu na povezanosti statusa roditelja lišenog poslovne sposobnosti i posvojenja njegova djeteta, prema hrvatskom ObZ-u roditelj potpuno lišen poslovne sposobnosti de

---

²⁸ Postupak posredovanja propisan je čl. 44. – čl. 52. ObZRH-a.

²⁹ Potreban je i pristanak djeteta starijeg od četrnaest godina koje je sposobno shvatiti značenje priznanja.

facto gubi pravo na roditeljsku skrb te takav roditelj ne daje pristanak na posvojenje svog djeteta.³⁰

Prema odredbi čl. 97. PZFBH-a posvojiti ne može osoba kojoj je oduzeta ili ograničena poslovna sposobnost, a pristanak roditelja za posvojenje djeteta nije potreban ako je roditelju poslovna sposobnost oduzeta ili ograničena (čl. 99. PZFBH).³¹

Dužnost skrbnika prestaje prije svega prestankom skrbništva.³² Također, dužnost skrbnika faktično prestaje i iz razloga navedenih u odredbi čl. 191. ObZRH-a, a riječ je o smrti skrbnika, samovoljnom prestanku obavljanja dužnosti ili nastankom okolnosti koje sprječavaju skrbnika da obavlja svoju dužnost. U tom slučaju centar je dužan bez odgode imenovati štíćeniku novog skrbnika. Dužnost skrbnika prestaje i razrješenjem skrbničke dužnosti. Do razrješenja će doći kad god to skrbnik zatraži, a najkasnije u roku od dva mjeseca od dana podnošenja zahtjeva (čl. 192. st. 3. ObZRH). Također, centar za socijalnu skrb razriješi će skrbnika dužnosti ako utvrdi da je u obavljanju dužnosti nemaran, da ugrožava štíćenikove interese, da zlorabi svoje ovlasti ili ako ocijeni da bi za štíćenika bilo korisnije da mu se imenuje drugi skrbnik. Primopredaja skrbničke dužnosti propisana je odredbama čl. 193. ObZRH-a. Na sličan je način uređen prestanak skrbničke dužnosti te primopredaja u PZFBH-u.

Postupovna sposobnost osoba s invaliditetom

U Hrvatskoj je sedes materiae parničnog procesnog prava u Zakonu o parničnom postupku.³³ Pravila parničnog procesnog prava u Federaciji Bosne i Hercegovine sadržana su u istoimenom zakonu.³⁴

---

³⁰ O svim implikacijama takvog zakonskog rješenja te presudi X protiv Hrvatske, v. MILAS KLARIĆ, I. *Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih osoba*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2010.

³¹ U ObZRH-u pristanak se ne traži od roditelja koji je potpuno lišen poslovne sposobnosti. Ovakvo rješenje, kao i ono u PZFBH-u nije u skladu sa zahtjevima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, kao ni sa zahtjevima Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama iz 1950 godine. V. bilješku *supra ad 30*.

³² Prema odredbi čl. 150. st. 3. ObZRH-a skrbništvo prestaje smrću štíćenika ili prestankom okolnosti zbog kojih je osoba pod skrbništvom.

³³ Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske (Službeni list SFRJ, 4/77 – 35/91; Narodne novine RH, 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03, 88/05 – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07, 84/08, 96/08 – v. odluku USRH od 20. prosinca 2006. i 9. srpnja 2008., 123/08 – ispravak, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13; u daljnjem tekstu: ZPPRH).

³⁴ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine iz 2003. godine (Službene novine Federacije BH, 53/03, 73/05, 19/06; u daljnjem tekstu: ZPPFBH).

Parnična je sposobnost fizičkih osoba izravno uvjetovana njihovom poslovnom sposobnošću (arg. ex: čl. 79. ZPPRH; čl. 292. ZPPFBH).³⁵ Poslovna je sposobnost svojstvo nekog pravnog subjekta (fizičke ili pravne osobe; arg. ex: čl. 16., čl. 17. Zakona o obveznim odnosima³⁶) da može vlastitim očitovanjima volje stvarati pravne učinke (arg. ex čl. 18. st. 1. ZOORH), zapravo svojstvo nekog subjekta da može samostalno raspolagati svojim pravima i obvezama, odnosno da drugi pravni subjekti izravno prema njemu, mimo njegova zakonskog zastupnika, s relevantnim pravnim učinkom manifestiraju svoja očitovanja volje.³⁷

U hrvatskom i bosansko-hercegovačkom sustavu moguće je potpuno i djelomično lišenje poslovne sposobnosti, odnosno kako to određuje PZFBH oduzimanje poslovne sposobnosti u smislu njezina potpunog lišenja te ograničenje poslovne sposobnosti u smislu njezina djelomičnog lišenja.³⁸ Potpuno ili djelomice se može lišiti poslovne sposobnosti

---

³⁵ Fizička osoba poslovnu sposobnost stječe punoljetnošću (čl. 18. st. 2. ZOO), dakle kad navrší osamnaest godina života (čl. 120. st. 2. ObZRH). Poslovnu sposobnost stječe i maloljetnik sklapanjem braka (čl. 120. st. 1. ObZRH). Može je stjeći i maloljetnik stariji od šesnaest godina koji je postao roditelj (čl. 120. st. 3. ObZRH) na temelju odluke suda donesene u izvanparničnom postupku (čl. 120. st. 4. ObZRH). Međutim, POBZRH-om 2014 napušteno je rješenje o stjecanju potpune poslovne sposobnosti maloljetnika starijeg od šesnaest godina ako je postao roditelj na temelju odluke suda u izvanparničnom postupku zbog zaštite maloljetnika kao djeteta te mladog roditelja. Maloljetnik koji nije stekao poslovnu sposobnost na neki od navedenih načina, ako se zaposli, a to može s navršениh petnaest godina i uz suglasnost roditelja odnosno skrbnika (čl. 18. Zakona o radu, Narodne novine RH, 149/09, 61/11, 82/12 – v. čl. 26. i čl. 27. Zakona o kriterijima za sudjelovanje u tripartitnim tijelima i reprezentativnosti za kolektivno pregovaranje, 73/13; u daljnjem tekstu: ZRRH), ima (djelomičnu) poslovnu sposobnost za sklapanje i raskidanje toga ugovora o radu, za poduzimanje svih pravnih radnji u svezi s ispunjenjem prava i obveza iz toga ugovora ili u svezi s tim ugovorom (čl. 18. st. 1. ZRRH) te za samostalno upravlja imovinom koju stekne radom (čl. 259. st. 2. ObZRH). Prema PZFBH-u poslovna sposobnost također se stječe punoljetnošću ili sklapanjem braka prije punoljetnosti (čl. 157. st. 1. PZFBH). Poslovnu sposobnost može stjeći i maloljetnik stariji od šesnaest godina koji je postao roditelj (čl. 157. st. 3. PZFBH) na temelju odluke suda donesene u izvanparničnom postupku (čl. 157. st. 4. PZFBH). Međutim, različito od hrvatskog rješenja – također i POBZRH-a 2014, PZFBH priznaje maloljetniku koji je navršio četrnaest godina života ograničenu poslovnu sposobnost (čl. 157. st. 5. PZFBH).

³⁶ Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske (Narodne novine RH, 35/05, 41/08, 125/11; u daljnjem tekstu: ZOORH).

³⁷ Usp. DIKA, M.; *Gradansko parnično pravo: Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku: IV. knjiga*, Zagreb: Narodne novine, 2008. (u daljnjem tekstu: DIKA, GPP IV.), str. 47.; KLARIĆ, P.; VEDRIŠ, M. *Gradansko pravo*, Zagreb: Narodne novine, 2006., str. 33., prilikom definiranja poslovne sposobnosti ispuštaju iz vida tzv. pasivni aspekt poslovne sposobnosti – sposobnost nekog subjekta da drugi pravni subjekti izravno prema njemu, mimo njegova zakonskog zastupnika, s relevantnim pravnim učinkom manifestiraju svoja očitovanja volje.

³⁸ U Federaciji Bosne i Hercegovine je postupak lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti uređen odredbama PZFBH-a (čl. 325. – čl. 339. PZFBH) te Zakona o vanparničnom postupku (Službene novine Federacije BH, 2/98, 39/04, 73/05; u daljnjem tekstu: ZVPFBH) (čl. 29. – čl. 44. ZVPFBH), koji su u pojedinim rješenjima slični, a u pojedinim gotovo identični. Međutim, ima i rješenja koja su

punoljetna osoba koja se zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba (čl. 159. st. 1. ObZRH). Pritom će se odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti odrediti mjere, radnje i poslove koje osoba nije sposobna samostalno poduzimati, primjerice raspolagati imovinom, plaćom ili drugim stalnim novčanim primanjima, upravljati imovinom, odlučiti o zapošljavanju, davati izjave ili poduzimati radnje koje se odnose na brak, roditeljsku skrb i druga osobna stanja, osim ako zakonom nije drukčije određeno (čl. 159. st. 3. ObZRH). Poslove koji nisu određeni u odluci o lišenju poslovne sposobnosti osoba djelomice lišena poslovne sposobnosti može samostalno poduzimati (čl. 159. st. 4. ObZRH).³⁹

Različito od hrvatskog uređenja, PZFBH radi razliku među potpunim i djelomičnim lišenjem poslovne sposobnosti s obzirom na pretpostavke. Tako se poslovna sposobnost oduzima punoljetnoj osobi koja zbog duševne bolesti, zaostalog duševnog razvoja ili prekomjernog uživanja alkohola ili opojnih droga, senilnosti ili drugih uzroka nije sposobna sama se brinuti o svojim pravima i interesima (čl. 192. st. 1. PZFBH). S druge strane, ako zbog navedenih uzroka punoljetna osoba neposredno ugrožava svoja prava i interese ili prava i interese drugih osoba, ograničava joj se poslovna sposobnost (čl. 192. st. 2. PZFBH).⁴⁰

---

suprotna, npr. odredba o roku u kojem drugostupanjski sud mora donijeti odluku o žalbi protiv rješenja o oduzimanju ili vraćanju poslovne sposobnosti (v. čl. 337. st. 4. PZFBH, čl. 42. st. 4. ZVPFBH). Budući da PZFBH propisuje da se u postupcima koji su njime uređeni primjenjuje i ZVPFBH ako PZFBH-om nije drugačije uređeno (čl. 268. st. 2. PZFBH) te uzimajući u obzir okolnost da je PZFBH novijega datuma u odnosu na ZVPFBH, prednost bi trebalo dati rješenjima PZFBH-a.

³⁹ Budući da je lišavanje punoljetnih osoba poslovne sposobnosti na temelju duševnih smetnji i drugih diskriminatornih osnova izravno suprotno čl. 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, POBZRH-om 2014 napravljen je djelomični iskorak odnosno prvi korak u približavanju Konvenciji napuštanjem potpunog lišenja poslovne sposobnosti (čl. 234. st. 2. POBZRH 2014). Međutim, rješenje prema kojem se osobe i dalje lišavaju poslovne sposobnosti, premda samo djelomice, na temelju duševnih smetnji ili drugih razloga zbog kojih nisu sposobne brinuti se o nekom od svojih prava, potreba ili interesa, ili koje ugrožavaju prava i interese drugih osoba o kojima su dužne skrbiti izravno je protivno zahtjevu čl. 12. Konvencije prema kojemu osobe s invaliditetom imaju pravo svugdje biti priznate kao osobe s poslovnom sposobnošću, odnosno da osobe s invaliditetom imaju punu poslovnu sposobnost na jednakoj osnovi kao i druge osobe u svim aspektima života.

⁴⁰ Hrvatsko i bosansko-hercegovačko uređenje razlikuju se i u odnosu na propisivanje položaja osoba koje su lišene poslovne sposobnosti. Prema ObZRH-u za osobe koje su potpuno lišene poslovne sposobnosti vrijedi u potpunosti tzv. zamjensko odlučivanje, odnosno putem skrbništva osigurava se zaštita njihove osobnosti zbrinjavanjem, liječenjem i osposobljavanjem za život i rad, kao i zaštita imovinskih prava i interesa (čl. 150. st. 2., čl. 179, čl. 180., čl. 184. – čl. 186. ObZRH). Osobe koje su djelomice lišene poslovne sposobnosti mogu samostalno poduzimati poslove koji nisu određeni u odluci o lišenju poslovne sposobnosti (čl. 159. st. 4. ObZRH), dok u onom dijelu u kojem su lišene poslovne sposobnosti osigurava im se skrbnička zaštita kroz tzv. zamjensko odlučivanje (*arg. ex* čl. 177. st. 1. ObZRH). Prema PZFBH-u, skrbnik osobe kojoj je oduzeta poslovna sposobnost u dužnostima i

Prema pravilima o parničnoj sposobnosti stranka koja je potpuno poslovno sposobna može sama obavljati radnje u postupku (parnična sposobnost) (čl. 79. st. 1. ZPPRH; čl. 292. st. 1. ZPPFBH); punoljetna osoba kojoj je djelomično ograničena poslovna sposobnost parnično je sposobna u granicama svoje poslovne sposobnosti (čl. 79. st. 2. ZPPRH; čl. 292. st. 2. ZPPFBH); maloljetnik koji nije stekao potpunu poslovnu sposobnost parnično je sposoban u granicama u kojima mu se priznaje poslovna sposobnost (čl. 79. st. 3. ZPPRH; čl. 292. st. 3. ZPPFBH). Parnično nesposobne stranke (i sudionike) u postupku zastupaju njihovi zakonski zastupnici (čl. 80. ZPPRH; čl. 293. st. 1. ZPPFBH).⁴¹

U kontekstu citiranih odredaba hrvatskog i bosansko-hercegovačkog ZPP-a svojstvo stranke da sama može obavljati radnje u postupku znači da ona može izravno, osobno ili preko punomoćnika (ugovornog zastupnika), postupovnopravno sudjelovati u postupku. Postupovnopravno sudjelovati u postupku znači da ona može s valjanim postupovnopравnim učinkom poduzimati vlastite radnje prema drugim procesnim subjektima, ali i da s istim

---

pravima izjednačen je sa skrbnikom maloljetne osobe koja nije navršila četrnaest godina života (čl. 194. st. 1. PZFBH). S druge strane, skrbnik osobe kojoj je ograničena poslovna sposobnost ima dužnosti i prava skrbnika maloljetne osobe koja je navršila četrnaest godina života, ali organ skrbništva može, kad je to potrebno, odrediti poslove koje osoba s ograničenom poslovnom sposobnošću može poduzimati samostalno (čl. 194. st. 2. PZFBH). Pritom štićenik kojem je ograničena poslovna sposobnost može sam sklapati pravne poslove kojima stječe prava, ako zakonom nije drukčije određeno. Pravne poslove kojim raspolaže imovinom ili preuzima obveze može sklapati samo uz suglasnost skrbnika (čl. 194. st. 3. PZFBH). Također, osoba kojoj je ograničena poslovna sposobnost može samostalno davati izjave koje se tiču osobnih stanja, osim ako ovim zakonom ili odlukom organa skrbništva nije drukčije određeno (čl. 194. st. 4. PZFBH). Iako je uređenje položaja osoba potpuno lišenih poslovne sposobnosti u uspoređenim sustavima slično, razlike su vidljive u odnosu na zakonsko uređenje položaja osoba djelomice lišenih poslovne sposobnosti, posebice u odnosu na zakonsko priznanje autonomije volje u odnosu na samostalno davanje izjava koje se tiču osobnih stanja, a što bi bilo u skladu sa zahtjevom iz čl. 3. te čl. 23. (poštivanje doma i obitelji) Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Međutim, uzimajući u obzir određanje iz čl. 194. st. 4. PZFBH-a prema kojem se to može ograničiti odlukom organa skrbništva, od velike je važnosti kako se ta odredba primjenjuje u praksi, a samo uvjetovanje prava na autonomiju volje u odnosu na davanje izjava koje se tiču osobnog stanja, posebice braka te roditeljstva, odlukom organa skrbništva protivno je zahtjevima već citiranih odredaba Konvencije. POBZRH-om 2014 napravljen je iskorak u cilju približavanja Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom te su određene odluke/izjave o osobnim stanjima koje može dati samo štićenik neovisno o opsegu u kojem je lišen poslovne sposobnosti (čl. 258. POBZRH 2014).

⁴¹ Zakonski zastupnici osoba lišenih poslovne sposobnosti su u pravilu njihovi skrbnici (čl. 184. st. 1. ObZRH; čl. 175. st. 1. PZFBH). To mogu biti i roditelji ako ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti djeteta (čl. 163., čl. 164. ObZRH; čl. 158., čl. 159. PZFBH). Međutim, POBZRH-om 2014 – sukladno zahtjevima iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom – napušten je institut roditeljske skrbi nakon punoljetnosti. Tako da prema novom hrvatskom rješenju punoljetne osobe koje su lišene poslovne sposobnosti mogu imati samo skrbnike, pritom i njihovi roditelji mogu biti imenovani za skrbnike (čl. 247. st. 2. POBZRH 2014).

učinkom ti drugi procesni subjekti izravno ili preko njezina zastupnika koga je sama odredila poduzimaju prema njoj svoje radnje u postupku.⁴²

Iz odredbe čl. 79. st. 1. ZPPRH-a te čl. 292. st. 1. ZPPFBH-a, prema kojoj parničnu sposobnost ima ona stranka koja je poslovno sposobna, te iz odredbe čl. 159. st. 1. ObZRH-a te čl. 325. PZFBH-a, prema kojoj odluku o lišenju poslovne sposobnosti donosi sud u izvanparničnom postupku, treba zaključiti da parnične sposobnosti ima dok ima i poslovne. Ako sud tijekom postupka posumnja da stranka nije sposobna sama se brinuti o svojim pravima i interesima i da bi je zbog toga trebalo lišiti poslovne sposobnosti i postaviti joj skrbnika, ovlašten je i dužan u takvim situacijama prekinuti postupak dok se ne provede postupak lišenja poslovne sposobnosti i postavi skrbnik (arg. ex: čl. 268. st. 1. i 2. ObZRH; čl. 270. st. 1. PZFBH). Takvoj se stranci pritom može postaviti i privremeni zakonski zastupnik (u kojem slučaju sud neće prekinuti postupak, odnosno prekinuti će postupak nastaviti) (arg. ex: čl. 268. st. 3. i 4. ObZRH; čl. 270. st. 2. i 3. PZFBH). Iako su citirana rješenja sadržana u ObZRH-u te PZFBH-u, nema zapreke da se ona primjenjuje na sve građanske sudske postupke, a ne samo na posebne (obiteljske i statusne) postupke uređene ObZRH-om te PZFBH-om.

Budući da pojedini zakoni koji reguliraju određene izvanparnične postupke⁴³ propisuju supsidijarnu primjenu ZPPRH-a, a da pritom ne reguliraju tzv.

---

⁴² Usp. POZNIĆ, B. *Gradansko procesno pravo*, 8. izd., Beograd: Savremena administracija, 1982., str. 120.; DIKA, GPP IV., str. 46. Takvo određenje pojma parnične sposobnosti (*Prozessfähigkeit*) odgovaraju standardnim definicijama u austrijskoj (FASCHING, H. W., *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*, 2. izd., Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990., str. 180.: parnična sposobnost jest sposobnost procesnog subjekta da sam ili putem zastupnika koga je sam izabrao djelotvorno poduzima postupovne radnje, ili ih moći, za sebe ili drugoga, primati) i njemačkoj doktrini (ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H.; GOTTWALD, P., *Zivilprozessrecht*, 17. izd., München: C. H. Beck, 2010., str. 219.: parnična sposobnost je sposobnost da sami ili preko zastupnika koga ste sami odredili vodite parnicu te da sve postupovne radnje sami ili preko izabranog zastupnika poduzimate ili primate).

⁴³ Zakon o nasljeđivanju Republike Hrvatske iz 2003. godine (Narodne novine RH, 48/03, 163/03, 35/05 – v. čl. 1164. Zakona o obveznim odnosima, 127/13; u daljnjem tekstu: ZN), ObZRH, Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama Republike Hrvatske iz 1997. godine (Narodne novine RH, 11/97, 27/98 – ispr., 128/99, 79/02), Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Republike Hrvatske iz 1996. godine (Narodne novine RH, 91/96, 68/98, 137/99 – v. odluku USRH, 22/00 – v. odluku USRH, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12), Zakon o mjenici Republike Hrvatske iz 1994. godine (Narodne novine RH, 74/94, 92/10), Zakon o zemljišnim knjigama Republike Hrvatske iz 1996. godine (Narodne novine RH, 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10, 55/13, 60/13; u daljnjem tekstu: ZZKRH), Zakon o sudskom registru Republike Hrvatske iz 1995. godine (Narodne novine RH, 1/95, 57/96, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13), Zakon o upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima Republike Hrvatske iz 2005. godine (Narodne novine, 121/05; u daljnjem tekstu: Z o Upisniku RH).

postupovnu sposobnost za poduzimanje radnji u izvanparničnom postupku,⁴⁴ supsidijarno se primjenjuju pravila o parničnoj sposobnosti (arg ex: čl. 21. st. 1. Zakona o sudskom vanparničnom postupku⁴⁵; čl. 264. ObZRH, čl. 320. ObZRH; čl. 175. st. 2. ZNRH; čl. 91. ZZKRH; čl. 9. Z o Upisniku RH). S druge strane, Federacija Bosne i Hercegovine donijela je Zakon o izvanparničnom postupku (ZVPFBH). Prema tom Zakonu sud može iznimno dopustiti i osobi koja je lišena poslovne sposobnosti, uz radnje na koje je zakonom ovlaštena poduzimati, da poduzima i druge radnje u postupku radi ostvarenja svojih prava i pravnih interesa, ako smatra da je u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji (čl. 7. ZVPFBH). Dakle, i ZVPFBH uvjetuje postupovnu sposobnost u izvanparničnom postupku poslovnom sposobnošću (čl. 2. st. 2. ZVPFBH), pri čemu dopušta iznimke (arg. ex čl. 7. ZVPFBH).⁴⁷

Pravilo hrvatskog i bosansko-hercegovačkog građanskog parničnog procesnog prava o uvjetovanosti parnične sposobnosti poslovnom, međutim, trpe odstupanja na području obiteljskih statusnih postupaka. Odredbom se ObZRH-a prema kojoj je sud ovlašten u statusnim stvarima dopustiti da radi ostvarenja svojih prava i interesa pojedine radnje u postupku poduzima i stranka koja nema poslovne sposobnosti, ako je u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji (čl. 269. st. 1. ObZRH), odstupilo od navedenog pravila o parničnoj sposobnosti. Međutim, navedena odredba čl. 269. st. 1. ObZRH-a otvara čitav niz načelno teorijskih, ali i implementacijsko-praktičnih pitanja, te se stoga nije niti potvrdila u praksi. Dvojbena je, među ostalim, je li potrebno da sud o dopuštenju za

---

⁴⁴ O terminima izvanparnična, parnična te postupovna sposobnost v. više ARAS, S. *Postupovna sposobnost djece u obiteljskim statusnim izvanparničnim stvarima*, Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2009., str. 197-199.

⁴⁵ Zakon o sudskom vanparničnom postupku od 24. srpnja 1934. (SN, 175; u daljnjem tekstu: ZVP 34).

⁴⁶ Za Hrvatsku je prije osamostaljenja (1991.) gotovo presudno bilo da je bila jedina od republika u sastavu bivše Jugoslavije koja nije bila donijela zakon o izvanparničnom postupku. Time su i dalje za izvanparničnu proceduru ostala mjerodavna pravna pravila Zakona o sudskom vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije, ali i odgovarajuća supsidijarna primjena pravila građanskog parničnog procesnog prava na koju je taj zakon upućivao (čl. 21. st. 1. ZVP 34). Osim toga, nakon osamostaljenja Republike Hrvatske su doneseni posebni zakoni kojima se detaljno uređuju neki izvanparnični postupci (npr. v. *supra ad* bilj. 43) pri čemu je propisana supsidijarna primjena odredaba građanskog parničnog procesnog prava ili pravnih pravila ZVP-a 34. V. više TRIVA, S.; DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Zagreb: Narodne novine, 2004., str. 55.; MAGANIĆ, A., *Opće institucije izvanparničnog procesnog prava (komparativna analiza hrvatskog, austrijskog i njemačkog izvanparničnog procesnog prava)* (doktorska disertacija), Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2008., str. 11-14. i 32-35.

⁴⁷ Poput ZVP-a 34 te ZVPFBH-a, austrijski Zakon o izvanparničnom postupku iz 2003. godine (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen* (BGBl I 2003/111); u daljnjem tekstu: AußStrG) također ne određuje postupovnu sposobnosti u izvanparničnom postupku (*Verfahrensfähigkeit*), pa se zbog izričitog upućivanja (§ 2. st. 3. AußStrG) na odgovarajući način primjenjuju pravila Zakona o parničnom postupku (*Zivilprozessordnung* (RGBl I 1895/113); u daljnjem tekstu: öZPO) (§§ 1- 5. öZPO) o parničnoj sposobnosti (*Prozessfähigkeit*).

poduzimanje radnja u postupku – zapravo priznanju parnične sposobnosti – donese rješenje, može li se to rješenje pobijati žalbom, a ako može, kakvo je postupovnopravno značenje radnja koje je poduzela osoba kojoj je sud priznao parničnu sposobnost, ali je rješenje o tome ukinuto u povodu žalbe.

Slično kao i ObZRH, PZFBH propisuje da osoba kojoj je ograničena poslovna sposobnost (te dijete koje je navršilo četrnaest godina), za koje sud utvrdi da su sposobni shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji, mogu kao stranka ili sudionik u postupku samostalno poduzimati parnične radnje (čl. 271. st. 1. PZFBH).⁴⁸ Pritom, zakonski zastupnik tih osoba može poduzimati radnje u postupku dok one ne izjave da same preuzimaju parnicu (čl. 271. st. 3. PZFBH). Osobe za koje sud utvrdi da nisu sposobne shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji u postupku zastupa zakonski zastupnik (čl. 271. st. 3. PZFBH).

Dakle, PZFBH uređuje mogućnost da osobe – iako djelomice lišene poslovne sposobnosti – samostalno djeluju u postupku, ne ograničavajući to samo na postupke u statusnim stvarima (arg. ex čl. 271. st. 1. PZFBH) kao što to čini ObZRH. Međutim, PZFBH – kao niti ObZRH – ne propisuje način na koji će sud utvrditi je li osoba kojoj je ograničena poslovna sposobnost sposobni shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji, donosi li sud rješenje u kojem utvrđuje da je osoba (ne)sposobna shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnja pa time parnično (ne)sposobna, može li se to rješenje pobijati. Arg. a cohaerentia, a completudine ex: čl. 271. st. 2. PZFBH-a te čl. 267., čl. 269. st. 2., čl. 277. st. 2., čl. 278. st. 1. ObZRH-a, trebalo bi uzeti da bi sudac obavljao neformalni razgovor s osobom kojoj je ograničena poslovna sposobnost na sudu, ili izvan suda, uz posredovanje organa skrbnništva/centra za socijalnu skrb, o čemu bi sastavljao zapisnik. On bi mogao angažirati i vještaka (čl. 147. ZPPFBH; čl. 250. ZPPRH). O tome je li osoba kojoj je ograničena poslovna sposobnost (ne)sposobni shvatiti značenje i pravne posljedice svojih radnji – pa posljedično parnično (ne)sposobni, sud bi donosio rješenje protiv kojeg ne bi bila dopuštena posebna žalba (arg. per analogiam ex: čl. 291. st. 4. ZPPFBH; čl. 77. st. 4. ZPPRH).

Osobama koje su lišene poslovne sposobnosti ObZRH priznaje postupovnu sposobnost za pokretanje izvanparničnog postupka radi davanja dopuštenja za sklapanje braka (arg ex: čl. 27. st. 3., čl. 333. st. 3. ObZRH).⁴⁹ Prema uređenju Federacije Bosne i

---

⁴⁸ O položaju djeteta koje je navršilo četrnaest godina prema odredbi čl. 271. PZFBH-a te njegovoj postupovnoj sposobnosti v. više ARAS, S. *UZDRŽAVANJE DJECE. Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2013., str. 231-232.

⁴⁹ Postupaka radi davanja dopuštenja za sklapanje braka osobama lišenim poslovne sposobnosti na godišnjoj razini nema puno. Prema posljednjem godišnjem izvješću, bilo je ukupno 7 takvih postupka. Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba, Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske, 2012.,

Hercegovine oduzimanje poslovne sposobnosti je neuklonjiva bračna smetnja. Naime, brak ne može sklopiti osoba kojoj je oduzeta poslovna sposobnost ili koja je nesposobna za rasuđivanje (čl. 11. st. 1. PZFBH). Različito od hrvatskog uređenja, sud u izvanparničnom postupku može iznimno dopustiti sklapanje braka osobi koja je nesposobna za rasuđivanje ako utvrdi da je ona sposobna shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze, te da je brak očito u njenom interesu (čl. 11. st. 2. PZFBH). Stoga bi značaj uklonjive bračne smetnje u bosansko-hercegovačkom uređenju imala nesposobnost za rasuđivanje te bi te osobe - koje su i inače postupovno sposobne budući da im nije oduzeta poslovna sposobnost - pokretale izvanparnični postupak radi davanja dopuštenja za sklapanje braka (arg. ex čl. 11. st. 2. PZFBH).

U hrvatskom i bosansko-hercegovačkom sustavu bračni drugovi moraju obvezatno pokrenuti i sudjelovati u postupku posredovanja prije razvoda braka (čl. 44. - čl. 51. ObZRH; čl. 45. - čl. 52. PZFBH). Međutim, postupak posredovanja ne provodi se ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, osim ako sud utvrdi da su sposobni shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze (čl. 45. st. 1. ObZRH). S druge strane, prema PZFBH-u, bračni drug nije dužan podnijeti zahtjev za posredovanje ako je drugom bračnom drugu oduzeta poslovna sposobnost (čl. 45. st. 4. PZFBH); dakle, centru za socijalnu skrb odnosno organu skrbništva nije ostavljena mogućnost da provede postupak posredovanja (i) uz sudjelovanje osoba lišenih poslovne sposobnosti za koje utvrdi da su sposobne shvatiti značenje braka i obveza koje iz njega proizlaze.

Zakon o mirenju Republike Hrvatske,⁵⁰ različito od Zakona o postupku medijacije Bosne i Hercegovine,⁵¹ izrijekom ne uređuje pitanje postupovne sposobnosti osoba da sudjeluju u mirenju u građanskim, trgovačkim, radnim i drugim sporovima o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati (čl. 1. ZMRH). Međutim, iz odredaba čl. 6. ZMRH-a o sklapanju sporazuma za mirenju te odredaba čl. 11. – čl. 13. ZMRH-a o nagodbi sklopljenoj u postupku mirenja proizlazilo bi, arg. a completudine, a cohaerentia, da stranke trebaju biti poslovno odnosno postupovno sposobne.

ZPMBH izrijekom propisuje da interese stranaka u postupku medijacije mogu zastupati njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici (čl. 15. st. 2. ZPMBH). U tom kontekstu, nejasna je odredba Zakona prema kojoj ako su stranke u sporu fizičke osobe, njihova je nazočnost u postupku obvezna (čl. 15. st. 1. ZPMBH). Dvojbeno je značili li to i da osoba lišena poslovne sposobnosti može, uz ili čak i bez svojeg zakonskog zastupnika,

---

http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_izvjesce_2012, 09. travnja 2014.

⁵⁰ Zakon o mirenju Republike Hrvatske iz 2011. godine (Narodne novine RH, 18/11; u daljnjem tekstu: ZMRH).

⁵¹ Zakon o postupku medijacije Bosne i Hercegovine iz 2004. godine (Službeni glasnik BH, 37/04; u daljnjem tekstu: ZPMBH).

sudjelovati u postupku medijacije. Čini se da je intencija zakonodavca bila da poslovno nesposobne osobe u postupku medijacije zastupaju njihovi zakonski zastupnici (jer bi samo oni, eventualno, bili ovlašteni zaključiti nagodbu u ime i za račun štíćenika – arg. a completudine, a cohaerentia ex: čl. 4., čl. 11., čl. 15. st. 2., čl. 24., čl. 25. ZPMBH).⁵²

Sposobnost fizičkih osoba da zaključe ugovor o arbitraži i da budu stranke u sporu pred arbitražnim sudom ocjenjuje se prema pravu koje je za njih mjerodavno (čl. 7. Zakona o arbitraži),⁵³ a iz čega proizlazi da je sposobnost stranka, također, vezana uz njihovu poslovnu sposobnost (arg. ex: čl. 18. st. 1., 2. i 4. ZOORH). To bi vrijedilo i za bosansko-hercegovačko uređenje budući da je okolnost da ugovor nije valjan jedna od pretpostavaka za poništaj arbitražnog pravorijeka (čl. 451. t. 1. ZPPFBH) te za nepriznanje stranog arbitražnog pravorijeka (čl. 99. t. 6. Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima⁵⁴).

Također, i na području upravnog postupanja se postupovna sposobnost veže uz poslovnu sposobnost. Tako radnje u upravnom postupku mogu poduzimati potpuno poslovno sposobne osobe, a osobe s ograničenom poslovnom sposobnošću kad im se na temelju zakona ona priznaje u upravnoj stvari koja je predmet postupka (čl. 31. Zakon o općem upravnom postupku⁵⁵). Slično određenje sadržano je i u Zakonu o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (čl. 52. st. 1. i 2. ZUPFBH).⁵⁶ Uz to, u upravnom sporu radnje mogu poduzimati potpuno poslovno sposobne osobe, odnosno osobe u granicama svoje poslovne sposobnosti (čl. 20. st. 1. Zakona o upravnim sporovima⁵⁷).

---

⁵² Usp. UZELAC, A. *Komentar Zakona o postupku medijacije Bosne i Hercegovine*, u: NOVO, A. *Putevi medijabilnosti u Bosni i Hercegovini*: IFC, Međunarodna financijska korporacija, Sarajevo, 2009., str. 39.

⁵³ Zakon o arbitraži Republike Hrvatske iz 2001. godine (Narodne novine RH, 88/01; u daljnjem tekstu: ZARH).

⁵⁴ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima Bosne i Hercegovine (Službeni list SFRJ, 43/82, 72/82 – isp.; Službeni list BH, 2/92, 13/94).

⁵⁵ Zakon o općem upravnom postupku Republike Hrvatske iz 2009. godine (Narodne novine RH, 47/09).

⁵⁶ Zakon o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine iz 1998. godine (Službene novine Federacije BH, 2/98, 48/99).

⁵⁷ Zakon o upravnim sporovima Republike Hrvatske iz 2009. godine (Narodne novine RH, 20/10, 143/12).

Reforma skrbničke zaštite te sudjelovanja osoba s invaliditetom u obiteljskim postupcima u Hrvatskoj

Postojeći hrvatski sustav lišenja poslovne sposobnosti osoba s invaliditetom, te posljedično skrbničke zaštite odraslih osoba u potpunom je neskladu sa zahtjevima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Propisivanje statusne stvari u okviru obiteljskog zakonodavstva također je neprimjereno, te bi bilo potrebno status osoba s invaliditetom kojima je potrebna zaštita regulirati izvan obiteljskog prava.

Institut skrbništva potrebno je primarno mijenjati u odnosu na zaštitu odraslih osoba lišenih poslovne sposobnosti u skladu s Konvencijom i Fakultativnim protokolom uz Konvenciju kojima se osobama s invaliditetom i društvu šalje jasnu poruku da su pitanja osoba s invaliditetom pitanja temeljnih ljudskih, građanskih prava, a ne, kao što se dosada često smatralo pitanje iz područja socijalne skrbi. Prema Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom Hrvatska ima obvezu ne lišavati osobe s invaliditetom poslovne sposobnosti već poduzimati odgovarajuće mjere usmjerene na osiguravanje potrebne pomoći osobama s invaliditetom za ostvarivanje poslovne sposobnosti. Stoga je Hrvatska dužna izmijeniti sustav zamjenskog donošenja odluka, kao što je skrbništvo, u sustave koji se temelje na odlučivanju uz podršku. Kako je riječ o zadatku koji pretpostavlja postojanje cijelog sustava razvijene „infrastrukture“ potpuna primjena čl. 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u ovom trenutku u Republici Hrvatskoj nije moguća jer bi ona značila izmjene cijelog niza postojećih propisa, donošenje novih, reformu sustava pravosuđa, socijalne skrbi i dr.

U kontekstu Prijedloga novog hrvatskog Obiteljskog zakona (PObZRH 2014) u području skrbništva precizira se sadržaj skrbničke zaštite te se određuje da ona mora biti primjerena, individualizirana i u skladu s dobrobiti štićenika. POBZRH-om 2014 sadrži odredbe o zaštiti dostojanstva štićenika te pravu na zaštitu od nasilja i bilo kojeg oblika ponižavajućeg postupanja.

U institutu skrbništva za punoljetne osobe POBZRH-om 2014 napušta se postojeći institut „roditeljske skrbi nakon punoljetnosti“ budući da sa stajališta suvremenih shvaćanja zaštite ljudskih prava odraslih osoba s duševnim smetnjama potpuno je neprihvatljivo tretirati odrasle osobe s duševnim smetnjama kao djecu, odnosno dati roditeljima odraslih osoba s duševnim smetnjama ovlasti i dužnosti iz roditeljske skrbi jednako kao prema maloljetnoj djeci. Pozitivni aspekti roditeljske brige o punoljetnoj djeci s duševnim smetnjama mogu se sadržajno jednako kvalitetno ostvariti institutom skrbništva. Stoga se POBZRH-om 2014 uvodi rješenje prema kojem se roditeljima koji imaju mogućnosti, osobine i volju biti skrbnici svom punoljetnom djetetu, daje prednost prilikom imenovanja osobe skrbnika, pri čemu skrbnikom može biti imenovano više osoba, odnosno oba roditelja.

Prijedlogom se preciziraju načela skrbničke zaštite odraslih osoba lišenih poslovne sposobnosti te se izričito propisuje da se u postupanju s osobama pod skrbništvom moraju uzeti u obzir njihova osobnost i stavovi. Također, ukida se dosadašnji koncept potpunog lišenja poslovne sposobnosti. Stoga bi djelomično lišenje poslovne sposobnosti trebalo, nakon POBZRH-a 2014, postati pravilo. Pritom bi se odrasla osoba trebala lišavati poslovne sposobnosti samo u dijelovima u kojima je to doista potrebno za zaštitu njezinih prava.

Osim toga, isključuje se mogućnost da ista osoba predlaže postupak lišenja poslovne sposobnosti i bude imenovana posebnim skrbnikom osobi u postupku lišenja radi mogućih sukoba interesa i sumnji u kvalitetnu zaštitu prava štićenika u postupku. Stoga se predviđa osnivanje posebne ustanove za zastupanje (djece i) osoba u postupku lišenja poslovne sposobnosti, čiji bi djelatnici trebale biti posebno educirane osobe s položenim pravosudnim ispitom. Uz to, osoba u postupku lišenja poslovne sposobnosti može i sama imenovati punomoćnika, kao i odrediti osobu od povjerenja za (posebnog) skrbnika temeljem novog instituta anticipiranih naredbi.

Uvodi se i mogućnost da za skrbnika bude imenovano i više od jedne osobe, pri čemu se također uređuje sadržaj i opseg njihovih ovlasti. S obzirom da skrbnička dužnost može biti vrlo složena i zahtijevati posebna znanja korisno je da se skrbništvo podijeli između više osoba tako da jedan skrbnik može odlučivati o osobnim stanjima, drugi o imovini, pri čemu neke od važnih odluka mogu, odlukom centra za socijalnu skrb donositi samo zajednički. Radi praktičnosti obavljanja skrbništva POBZRH-om 2014 omogućuje se imenovanje zamjenika skrbniku čime se može spriječiti „zastoj“ u obavljanju poslova skrbnika u slučajevima trenutne spriječenosti ili ako je riječ o radnicima centra za socijalnu skrb u slučaju bolovanja, godišnjih odmora i sl. Propisana je i obveza poštivanja ranije izraženih stavova i želja štićenika te se omogućava svakoj osobi da u vrijeme dok je poslovno sposobna imenuje osobu koju bi željela imati za skrbnika (tzv. anticipirana naredba).

Važećim ObZRH-om propisano je da skrbnik mora zatražiti prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb u vezi s poduzimanjem izvanrednih radnji koje se tiču imovine štićenika i u vezi s drugim važnim odlukama u pogledu osobe štićenika. Pri tome ostaje nejasno što se pod sintagmom „i druge važne odluke vezano za osobu štićenika“ zapravo misli. Stoga je ovo područje potencijalno podložno kršenju ljudskih prava štićenika. Naime, čak i izuzetno važne odluke vezane uz osobu štićenika prema važećem propisu može donositi samo skrbnik, uz nejasnu dužnost traženja prethodnog odobrenja centra za socijalnu skrb u pojedinim slučajevima, pri čemu nije izričito uređena obveza poštivanja želje samog štićenika. Stoga se Prijedlogom Obiteljskog zakona iz 2014. precizno određuje (1) koje odluke o osobnim stanjima donosi isključivo štićenik; (2) u kojim slučajevima je potrebno prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb; te (3) koje važne odluke o zdravlju donosi sud. U tom kontekstu, Prijedlogom se uvodi novi sudski, izvanparnični postupak u kojemu bi sudsko vijeće županijskih sudova donosilo izuzetno važne odluke koje se odnose na zdravlje i život štićenika, s mogućnošću žalbe Vrhovnom sudu.

Polazeći od supra izloženih zahtjeva Konvencije o pravima osoba s invaliditetom o potpunom priznaju poslovne sposobnosti osoba s invaliditetom, odnosno da bi lišavanje poslovne sposobnosti moglo biti samo na jednakoj (nediskriminatornoj) osnovi za sve građane (čl. 12. Konvencije), kao i načelu osobne autonomije koja uključuje i slobodu osobnog izbora te neovisnost osoba (čl. 3. Konvencije), posebice na području braka, obitelji, roditeljstva i osobnih odnosa (čl. 23. Konvencije), Prijedlogom ObZ-a 2014 uređeno je posebno poglavlje u Osmom dijelu Zakona „Postupak pred sudom“, u dijelu u kojem su sadržane opće odredbe za sve obiteljske i statusne postupke uređene Zakonom, koje nosi naziv „Sudjelovanje osoba lišenih poslovne sposobnosti u postupku“ (čl. 364. POBZRH 2014).

Tako u statusnim stvarima, stvarima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta sud će rješenjem dopustiti da radi ostvarenja svojih prava i interesa pojedine radnje u postupku poduzima i stranka koja je lišena poslovne sposobnosti u tom dijelu ako je u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji (čl. 364. st. 1. POBZRH 2014). Prije donošenja rješenja sud je dužan zatražiti mišljenje i prijedlog centra za socijalnu skrb (čl. 364. st. 2. POBZRH 2014). Protiv rješenja kojim se priznaje sposobnost poduzimanja pojedinih radnji u postupku nije dopuštena posebna žalba (čl. 364. st. 3. POBZRH 2014)). Ako im sud ne bi priznao postupovnu sposobnost, njih bi u postupku zastupali njihovi zakonski zastupnici (čl. 80. ZPPRH).

Osim odredaba o priznaju postupovne sposobnosti osoba lišenih poslovne sposobnosti, POBZRH-om 2014 naglašena je i dužnost suda da sasluša osobe lišene poslovne sposobnosti u postupcima u kojima se odlučuje o različitim aspektima njihove roditeljske skrbi, kao i u samom postupku radi lišenja poslovne sposobnosti u kojem su doduše (još) poslovno sposobne.

U svim postupcima u kojim se odlučuje o osobnim pravima djeteta kao i u postupcima u kojima se izriču mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta sud će roditelje osobno saslušati (čl. 362. st. 1. POBZRH 2014). Sud neće osobno saslušati roditelja ako se odlučuje o stvarima za koje je roditelj ograničen u ostvarivanju roditeljske skrbi ili je lišen prava na roditeljsku skrb, osim ako se postupak vodi radi vraćanja ograničenog ili oduzetog prava ili radi nadomještanja pristanka roditelja na posvojenje djeteta rješenjem suda (čl. 362. st. 2. POBZRH 2014).⁵⁸ Roditelj se, međutim, neće saslušati ako to zahtijevaju posebne okolnosti slučaja (čl. 362. st. 2. POBZRH 2014).

---

⁵⁸ POBZRH-om 2014 došlo je do izmjena u propisivanju pristanaka za posvojenje djeteta. Dijete, osim ako je nahoće, ne može se više dati na posvojenje bez pristanka roditelja ili odluke suda kojom se nadomještava pristanak roditelja (čl. 188., čl. 190. POBZRH 2014). Ako je roditelj lišen poslovne sposobnosti, neovisno u dijelu u kojem je lišen, treba se upoznati s okolnošću posvojenja njegova djeteta te treba se od njega zatražiti pristanak. Kad pristanak na posvojenje daje roditelj lišen poslovne

Sud će saslušati osobu prema kojoj se provodi postupak radi lišenja poslovne sposobnosti. Ako se ta osoba nalazi u psihijatrijskoj ustanovi, ustanovi socijalne skrbi ili je zbog lišenja slobode unutar zatvorskog sustava, saslušat će se u pravilu u toj ustanovi, odnosno u okviru tog sustava (čl. 498. st. 3. POBZRH 2014). Ako sud utvrdi da saslušanje osobe nije moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, dužan je o tome sastaviti bilješku u spisu i navesti razloge nemogućnosti saslušanja (čl. 498. st. 3. POBZRH 2014). POBZRH 2014 zadržao je odredbu o priznanju postupovne sposobnosti osobe lišene poslovne sposobnosti za pokretanje te sudjelovanje u izvanparničnom postupku radi davanja dopuštenja za sklapanje braka (čl. 26. st. 3, čl. 450. – čl. 452. POBZRH 2014). Osim toga, Prijedlog Zakona omogućio je i osobama koje su lišene poslovne sposobnosti, neovisno o dijelu u kojem su lišene, sudjelovanje u postupku obveznog savjetovanja te postupku obiteljske medijacije, kao i da kroz te izvansudske mehanizme postižu sporazume o spornim obiteljskim odnosima zajedno s drugim članovima obitelji;⁵⁹ sve to pod pretpostavkom da su uz stručnu pomoć u stanju shvatiti značenje i posljedice postupka odnosno sporazuma (čl. 326., čl. 329. st. 3., čl. 332. POBZRH 2014).

Dakle, osobe koje su lišene poslovne sposobnosti i dalje bi bile postupovno nesposobne, osim ako im u pojedinim postupcima, prvenstveno (statusnim) obiteljskim, ne bi bila priznata postupovna sposobnost. Njih bi u postupku zastupa njihov zakonski zastupnik (čl. 80. ZPPRH); dakle, i dalje se ostalo pri sustavu zamjenskog odlučivanja za

---

sposobnosti, neovisno o dijelu u kojemu je lišen poslovne sposobnosti, on mora biti u stanju razumjeti značenje pristanka na posvojenje, a centar za socijalnu skrb dužan ga je na prikladan način informirati o pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja djeteta (čl. 188. st. 2. POBZRH 2014). Ako roditelj lišen poslovne sposobnosti nije u stanju razumjeti značenje pristanka na posvojenje, njegov pristanak može nadomjestiti odluka suda (čl. 188. st. 3. POBZRH 2014). Sud će na zahtjev centra za socijalnu skrb u izvanparničnom postupku donijeti rješenje koje nadomješta pristanak roditelja na posvojenje ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta (čl. 190. st. 1. t. 3. POBZRH 2014).

⁵⁹ Umjesto postupka posredovanja prije razvoda braka, POBZRH 2014 uvodi obvezno savjetovanje te obiteljsku medijaciju. Obvezno savjetovanje provodi se prije razvoda braka u kojem postoje zajednička maloljetna djeca te prije pokretanja ostalih obiteljskih sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom (čl. 322. POBZRH 2014). Cilj je savjetovanja pružanje pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o obiteljskim odnosima vodeći posebnu brigu o zaštiti obiteljskih odnosa u kojima sudjeluje dijete te o pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma i pokretanju sudskih postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta (čl. 321. st. 1. POBZRH 2014). Ako članovi obitelji ne bi mogli samostalno, niti kroz pomoć stručnog tima centra za socijalnu skrb u obveznom savjetovanju, postići sporazum o pitanjima koja se odnose na djecu, POBZRH-om 2014 propisana je mogućnost korištenja obiteljske medijacije kao u potpunosti dobrovoljnog načina rješavanja spornih obiteljskih odnosa. U postupku obiteljske medijacije stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednoga ili više obiteljskih medijatora (čl. 331. st. 1. POBZRH 2014).

osobe lišene poslovne sposobnosti. U tom kontekstu, treba istaknuti da POBZRH 2014 propisuje tzv. anticipirane naredbe,⁶⁰ među ostalim, mogućnost osobe da prije lišenja poslovne sposobnosti sastavi javnobilježničku ispravu kojom imenuje osobu ili više osoba skrbnika kao i njihove zamjenike, a koje je centar dužan imenovati skrbnicima ako su ispunjene ostale pretpostavke za imenovanje skrbnikom propisane Zakonom (čl. 247. st. 5. POBZRH 2014). Također, ako je osoba prema kojoj se vodi postupak radi lišenja poslovne sposobnosti sastavila javnobilježničku ispravu kojom imenuje osobu skrbnika, centar za socijalnu skrb će tu osobu imenovati posebnim skrbnikom u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti ako ta osoba ispunjava ostale pretpostavke za imenovanje skrbnikom propisane Zakonom (čl. 236. st. 5. POBZRH 2014).

Mogućnost određivanja osobe skrbnika – dakle, osoba koja će obavljati funkciju zastupnika u postupku – anticipiranom naredbom otvara određene načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja, među ostalim, kakav položaj ima osoba određena anticipiranom naredbom u postupku; je li ona dobrovoljni zastupnik - punomoćnik ili zakonski zastupnik osobe koja ju je odredila anticipiranom naredbom; povezano s time, koje su ovlasti osobe određene anticipiranom naredbom u postupku; kakav je mogući sadržaj anticipirane naredbe; može li se osim određivanja osobe odrediti i njezine ovlasti u postupku; ako ovlasti osobe nisu određene anticipiranom naredbom odnosno u mjeri u kojoj nisu određene, ima li ona ovlasti zastupnika na temelju punomoći za vođenje postupka (parnične punomoći u sudskom postupku – čl. 95., čl. 96. ZPPRH) ili na temelju zakona kao zakonski zastupnik (čl. 81. ZPPRH), itd.

ZAKLJUČAK

Novine koje se uvode POBZRH-om 2014 korak su naprijed u odnosu na postojeće zakonodavstvo. Ipak, i ovakva rješenja predstavljaju nesklad sa zahtjevima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

U uspoređenim sustavima se postupovna sposobnost osoba veže uz njihovu poslovnu sposobnost. Oni i dalje poznaju lišenje poslovne sposobnosti odraslih osoba na temelju duševnih smetnji, odnosno diskriminatornih osnova u smislu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (čl. 12. Konvencije). Iznimke od uvjetovanosti postupovne sposobnosti poslovnom odnose se na sudsko, upravno te izvansudsko rješavanje spornih statusnih obiteljskih odnosa te onih koje se odnose na roditeljsku skrb, međutim, i onda je pretpostavka njihove postupovne sposobnosti sposobnost shvatiti značenje i pravne posljedice poduzimanja pojedinih radnji koju bi trebalo utvrditi tijelo koje vodi postupak; dakle, i u tom slučaju odstupanja od klasičnog pravila o uvjetovanosti postupovne sposobnosti poslovnom primjenjuje se test mentalnog kapaciteta koji je ujedno i pretpostavka za lišenje

---

⁶⁰ O tzv. anticipiranim naredbama (*advance directives*) v. više MILAS KLARIĆ, I. (*op. cit.* bilj. 30), str. 233-265, i slj.

poslovne sposobnosti, odnosno diskriminatoran prema Konvenciji. Prijedlogom hrvatskog ObZ-a u većoj mjeri se poboljšava položaj osoba lišenih poslovne sposobnosti u obiteljskim i statusnim postupcima propisivanjem jasnijih odredaba o mogućnosti priznanja postupovne sposobnosti u pojedinom sudskom postupku, te naglašavanjem dužnosti suda da se i te osobe saslušaju kao roditelji u svih onim postupcima u kojima se odlučuje o njihovoj roditeljskoj skrbi, kao i u postupcima radi lišenja poslovne sposobnosti. Unatoč tome, niti Prijedlog ObZRH-a u potpunosti ne slijedi zahtjeve Konvencije o pravima osoba s invaliditetom prema kojoj uopće ne bi smjelo biti lišenja poslovne sposobnosti na temelju duševnih smetnji odnosno osnova lišenja bi mogla biti samo nediskriminatorna u odnosu na sve građane (čl. 12. Konvencije). U tom smislu se niti postupovna sposobnost ne bi mogla više uvjetovati poslovnom sposobnošću odnosno njezinim nepostojanjem u slučaju lišenja poslovne sposobnosti, već bi se osobama imala priznati postupovna sposobnost, uz mjere podrške u odlučivanju te ostvarivanju poslovne/postupovne sposobnosti kakve određuje Konvencija.

Također, Prijedlogom hrvatskog ObZ-a propisuju se i anticipirane naredbe te mogućnost da se njima odrede osobe koje bi se trebale imenovati skrbnicima u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti i u slučajevima kad je osoba lišena poslovne sposobnosti. Uvođenje anticipiranih naredbi u postojeći skrbnički sustav – sustav zamjenskog odlučivanja - otvara određena načelno teorijska, ali i praktično-implementacijska pitanja na koje se nastojalo upozoriti u radu.

Bilo bi potrebno, de lege ferenda, razmisliti o donošenju novog, cjelovitog propisa u kojem bi se u svjetlu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom propisao položaj te zaštita osoba s invaliditetom, naputio sustav lišenja poslovne sposobnosti na temelju duševnih smetnji (diskriminatorne osnove), propisala nadležnost skrbničkog suda za odlučivanje o pojedinim važnijim osobnim i imovinskim pitanjima osoba s invaliditetom, uredio sustav potpore osoba s invaliditetom putem skrbničkih agencija, propisali sadržaj te učinci anticipiranih naredbi kao i njihov registar, uredio položaj savjetnika osoba s invaliditetom u sudskom postupku, itd. Navedene projekcije de lege ferenda bi vrijedile kako za Hrvatsku tako i za Bosnu i Hercegovinu.

LITERATURA

1. ALINČIĆ, M., HRABAR, D., JAKOVAC-LOZIĆ, D., KORAC, A., *Obiteljsko pravo*, Zagreb: Narodne novine, 2006.
2. ARAS, S. *Postupovna sposobnost djece u obiteljskim statusnim izvanparničnim stvarima*, Zbornik radova povodom 20. godišnjice Konvencije o pravima djeteta, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2009.
3. ARAS, S. *UZDRŽAVANJE DJECE*. Sudski alimentacijski postupci u domaćem i poredbenom pravu, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2013.
4. DIKA, M.; *Građansko parnično pravo; Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku; IV. knjiga*, Zagreb: Narodne novine, 2008.

5. FASCHING, H. W., Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts, 2. izd., Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990.
6. Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba, Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske, 2012., http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/statisticka_izvjesca/godisnje_iz_vjesce_2012, 09. travnja 2014.
7. KLARIĆ, P.; VEDRIŠ, M. Građansko pravo, Zagreb: Narodne novine, 2006.
8. MAGANIĆ, A., Opće institucije izvanparničnog procesnog prava (komparativna analiza hrvatskog, austrijskog i njemačkog izvanparničnog procesnog prava) (doktorska disertacija), Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2008.
9. MILAS, I. Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2005.
10. MILAS KLARIĆ, I. Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih osoba, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, 2010.
11. POZNIĆ, B. Građansko procesno pravo, 8. izd., Beograd: Savremena administracija, 1982.
12. ROSENBERG, L.; SCHWAB, K. H.; GOTTWALD, P., Zivilprozessrecht, 17. izd., München: C. H. Beck, 2010.
13. TRIVA, S.; DIKA, M., Građansko parnično procesno pravo, 7. izd., Zagreb: Narodne novine, 2004.
14. UZELAC, A. Komentar Zakona o postupku medijacije Bosne i Hercegovine, u: NOVO, A. Putevi medijabilnosti u Bosni i Hercegovini: IFC, Međunarodna financijska korporacija, Sarajevo, 2009., str. 19-55.